

Teppo Eskelinen

Kestävän kehityksen paradoksit

”Kehitys” on ollut erityisesti toisen maailmansodan jälkeen yksi ihmiskunnan suurista projekteista. Käsitteellä on yleisesti tarkoitettu talouden kasvua, jonka oletetaan heijastuvan suoraan inhimilliseen hyvinvointiin. 1970-luvulla kävi kuitenkin ilmeiseksi, että taloudellinen kehitys ei automaattisesti johda kuviteltuun globaaliin vaurauteen vaan pikemmin kärjistää tuloeroja. Lisäksi taloudellisen kehityksen huomattiin aiheuttavan merkittäviä ympäristötuhoja: saasteita, aavikoitumista ja lajien katoa. Tähän kehityksen kriisiin oli reagoitava. Ratkaisuna ongelmiin lanseerattiin ”kestävän kehityksen” käsite.

Tässä artikkelissa tarkastelen kestävän kehityksen ideologiaa. Pohdin, minkälaisia oletuksia käsitteeseen sisältyy ja minkälaisina luonnonsuojelun ongelmat sekä sukupolvien välisen oikeudenmukaisuuden ongelmat jäsentyvät sen kautta. Tutkin kestävää kehitystä myös globaalipoliittisena kannanottona. Keskeinen kysymykseni on, miten ”kestävä kehitys” on voitu määritellä niin, että suurimman osan maailman luonnonvaroista kuluttavien maiden ja ihmisten elämäntapaan ei ole tarvinnut ottaa kantaa. Globaalin oikeudenmukaisuuden nimissä tuntuisi järkevältä olettaa, että kulutuksen rikkaimmilla alueilla täytyisi laskea, kun luonto asettaa kulutukselle väistämättä rajoituksia. Tutkin kestävää kehitystä myös tietoisena monitulkintaisena käsitteenä, johon on jätetty tilaa hyvin erityyppisten toimien oikeutukselle.

Uuden luontopolitiikan tausta

Varhaiseen kehityskatoon kuului idea siitä, että kaikki maat ovat matkalla samaan väijäämättömään yhteiskunnallisen kehityksen päätepisteeseen¹. Kuitenkin usko siihen, että koko maailma siirtyisi väistämättä ennemmin tai myöhemmin amerikkalaisen elämäntavan mukaan mallinnettuun ”kehittyneeseen” todellisuuteen, osoittautui epärealistiseksi, kun laajamittaisen talouskasvun huomattiin tuhoavan vakavasti luonnonympäristöä ja samalla myös omia edellytyksiään. Pikemmin näytti siltä, ettei tämä muutos olisi edes mahdollista, kun kasvun rajat näyttivät tulevan vastaan.

Kansainvälinen prosessi ympäristöuhkien torjumiseksi lähti käyntiin 1970-luvun alussa, jolloin järjestettiin ensimmäinen ympäristöaiheinen YK-kokous. Prosessin jatkona 1980-luvulla erityinen YK:n maailmankomissio sai tehtäväkseen luoda perustan uudelle poliitikalle, joka yhdistäisi kehityksen ja ympäristön näkökohdat. Komission raportissa *Yhteinen tulevaisuutemme*² ratkaisuksi lanseerattiin ”kestävän kehityksen” käsite. Komission raportti loi pohjan myöhemmälle, ideologisesti hajautuneemmalle kestävän kehityksen tarkastelulle.

Maailmankomission raportissa kestävä kehitys määriteltiin kehitykseksi, joka ”tydyttää nykyhetken tarpeet viemättä tulevalta sukupolvelta mahdollisuutta tyydyttää omat tarpeensa”³. Raportissa tehdyn määritelmän mukaan kestävän kehityksen peruskäsitteitä ovat siis ihmisten tarpeet ja ajatus luonnon asettamista rajoituksista⁴. Ongelmana on, miten nämä voidaan sovittaa yhteen. Keskiöön nousivat myös tulevat sukupolvet: nykyinen kehitys ei saisi vaarantaa tulevien sukupolvien tarpeiden tyydyttämistä tai heidän mahdollisuuttaan kehittyä.

Kehitys ymmärrettiin raportissa taloudellisesti-teollisen tuotannon ja kulutuksen lisäämiseksi ja ilmaistiin talouskasvuun perinteisten liitettyjen metaforien avulla. Kehitystä ei siis tarkkaan määritely, mutta siitä todettiin, että ”kehitykselle ominaista on, että muutokset vievät taloutta ja yhteiskuntaa eteenpäin”⁵. Talouskasvu määriteltiin myös luonnon pelastamisen välttämättömäksi ohjenuoraksi. Kehitystä eli rikkautta oli liian vähän: ”Tämän päivän ympäristöhaasteet johtuvat sekä kehi-

tyksen puutteesta että joistain talouskasvun tahattomista seurauksista”⁶. Poliittinen ohjelma muodostui tästä varsin vaivattomasti: ”Jos kehitysmaiden halutaan välttävän taloudelliset, yhteiskunnalliset ja ympäristöön liittyvät katastrofit, on maapallon talouskasvu ehdottomasti saatava elpymään. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että talouskasvu nopeutuu sekä teollisuus- että kehitysmaissa... ja niin kaupallisen kuin muunkin pääoman liikkuvuus lisääntyy huomattavasti.”⁷

Miten oli mahdollista, että ympäristön suurimmaksi uhaksi voitiin määritellä köyhyys, ”kehityksen puute”, kun samaan aikaan rikkaiden ihmisten elämäntapa ja luonnonvarojen kulutus alkoivat uhata luonnonjärjestelmiä yhä vakavammin? Kysymykseen vastaamiseksi on paikallaan huomata, että kestävyttä voidaan analysoida monella tasolla. Köyhyyden vaikutuksesta syntyy järjestelmiä, jotka eivät ole paikallisesti kestäviä. Esimerkiksi alueellisesti liiallinen köyhyys saattaa houkutellessa viljelijöitä viljelemään liikaa jotain maa-alaa, mistä seuraa vahingollisia ympäristömuutoksia. Tällöin köyhyyden poistaminen voidaan määritellä ympäristön suojelun edellytykseksi. Ongelmat eivät kuitenkaan todellisuudessa ole niinkään ”alkuperäisen köyhyyden” aiheuttamia, vaan usein esimerkiksi maanviljely on alkanut aiheuttaa eroosiota, kun alueella on harjoitettu liian aggressiivista vientiin suuntautuvaa viljelyä.⁸ Usein myös eroosioherkillä alueilla viljely on seurausta siitä, että viljelijöitä on työnnetty näille alueille rahakasviljelmien tieltä. Vaikka nämä historialliset vääryydet eivät tarkoita sitä, etteikö köyhyys aiheuttaisi myös aitoja ympäristöongelmia, keskittyminen nimenomaan köyhyydestä johtuviin ympäristöuhoihin oli raportissa silmiinpistävä.

Jokainen ihminen kuitenkin kuluttaa luonnonvaroja, ja tätä kulutusta voidaan arvioida myös maapallon mitattakavassa⁹. Rikkaudesta johtuva kestäättömyys on harvoin alueellista. Koska haitat pystytään siirtämään muualle, näyttävät paljon luonnonvaroja kuluttavat järjestelmät usein ”kestäviltä.”¹⁰ Paradoksaalista tässä jaottelussa on, että paikallisilla järjestelmillä tunnustetaan olevan rajat kasvulle ja luonnonvarojen käytölle, globaalissa järjestelmässä kasvun oletetaan voivan jatkua periaatteessa rajatta.

Aiemmat reaktiot ympäristökriisiin olivat keskittyneet nimenomaan materiaalsen kasvun rajoihin¹¹. Kestävän kehityksen idea oli toisenlainen: ongelma määriteltiin kysymällä, minkälaisen ehtojen vallitessa kehitys – käytännössä talouskasvuksi ymmärrettynä – voisi jatkua. Arturo Escobarin sanoin kestävä kehitys luonnehtiva tavoite on ”rajojen kasvu, ei kasvun rajat”¹². Maailmankomission raportin mukaan ”tähän asti olemme olleet huolissamme vain siitä, miten ympäristön pilaantuminen vaikuttaa luontoon. Nyt meidän on oltava yhtä huolissamme siitä, miten ympäristön pilaantuminen voi hidastaa taloudellista kehitystä.”¹³ Käsite on paradoksaalinen, koska jatkuva taloudellinen kasvu on mahdoton tavoite erityisesti pitkällä tähtäimellä.¹⁴ Tämän kuitenkin uskottiin olevan mahdollista tekemällä tiettyjä teknologisia muutoksia, muun muassa panostamalla uusiutuviin luonnonvaroihin. Olisi siis kasvettava edelleen, mutta toisella tavalla.

Käsitteen myötä huoli ympäristöstä jäsenyikin uudella tavalla. Kun ennen ympäristöongelmat oli käsitetty – ja käsitetään usein edelleenkin – ihmisen ja luonnon väliseksi ongelmaksi, kestävä kehitys nosti luonnon tilalle ongelman keskiöön tulevat sukupolvet. Ympäristöongelmat määriteltiin siirtämällä luonto taka-alalle: kysymys tulevien sukupolvien oikeuksista on kysymys ihmisten velvollisuuksista toisia ihmisiä kohtaan – ei velvollisuuksista luontoa kohtaan. Luonnolla on tämän ajatusmallin mukaan eettistä velvoittavuutta vain sikäli, kun nykyiset tai tulevat sukupolvet tarvitsevat sitä elääkseen ja tyydyttääkseen tarpeitaan. Mutta sitäkin, miten ihmisten velvollisuudet tulevia ihmisiä kohtaan on jäsenetty, voidaan problematisoida. Käsitellen seuraavaksi tulevia sukupolvia filosofisena ongelmana.

Tulevien sukupolvien etiikka

Kestävän kehityksen idea lähti siis liikkeelle tulevien sukupolvien intresseistä. Onkin perusteltu lähtökohta, että meillä on joitain velvollisuuksia tulevia sukupolvia kohtaan. Kuitenkin vaikka ajattelisimme velvollisuutemme kiistattomiksi, ratkaistavana on joka tapauksessa kaksi ongelmaa. Ensimmäinen on se, että käsite ei määriy ajassa selkeästi: tuleviin sukupolviin kuuluvat yhtä hyvin nykyisten ihmisten lapsenlapset kuin 500 vuoden päästä elävät ihmiset.

Toinen ja olennaisempi ongelma on, että puhe ”sukupolvien intresseistä” edellyttää, että sukupolvi on intresseiltään varsin yhtenäinen. Kuitenkin jokaiseen sukupolveen kuuluu hyvin erilaisissa asemassa eläviä ihmisiä. Olisi oudon tuntuinen väite, että esimerkiksi 1970-luvulla syntyneillä olisi globaalisti yhtenäisiä intressejä. Tietysti voidaan sanoa, että on olemassa joitakin intressejä, jotka ovat yhteisiä kaikille ihmisille. Väite ei kuitenkaan tunnu riittävän, mikäli puhutaan todella sukupolvien välisestä oikeudenmukaisuudesta. Oikeudenmukaisuudesta puhuminen edellyttää, että eri tahoilla on joitakin keskenään ristiriidassa olevia intressejä, jotka sovitaan yhteen parhaalla mahdollisella tavalla. Näin ollen siis täytyisi ajatella, että 1970-luvulla syntyneillä olisi globaalisti yhteinen intressi esimerkiksi 2060-luvulla syntyvien ihmisten intressejä vastaan.

Tulevien sukupolvien intressien käsitteen avulla tulisi kyetä pohtimaan juuri intressien ristiriidan ongelmia. Kuitenkin sukupolvien välisestä oikeudenmukaisuudesta puhuminen kätkee sukupolvien sisäiset ristiriidat.¹⁵ Voidaan hyvin todeta, että keskimääräinen 1970-luvulla syntynyt kuluttaa elämänsä aikana esimerkiksi uusiutumattomia luonnonvaroja tietyn määrän. Voidaan jopa todeta, että tämä kulutus on liiallista. Mutta sukupolven velvollisuuden muuttaminen kansakuntien tai yksilöiden velvollisuuksiksi on mahdotonta pelkän sukupolvien välisen oikeudenmukaisuuden käsitteen avulla.

Havainnollistamiseksi voidaan ajatella suosittua analogiaa maailmasta kylänä. Jos maailma olisi sadan ihmisen kylä, miltä se näyttäisi? Kylän ihmisistä noin 20 hallitsisi ja käyttäisi noin 80 prosenttia olemassaolevista

luonnonvaroista. Heidän poliittinen valtansa olisi myös ylivertaista muihin verrattuna. Muiden 80 ihmisen olisi näin ollen hyvin vaikeaa päästä hyötymään luonnonvaroista laajemmin. Merkittävä osa heistä kärsisi jatkuvasta aliravitsemuksesta ja toisaalta myös 20 rikkaan elämäntavasta esimerkiksi ympäristön saastumisen muodossa. Lisäksi olisi odotettavissa, että tämä kylän sisäinen jako olisi sukupolvien välillä periytyvä. Mitä siis 80 köyhältä ihmiseltä voidaan edellyttää tulevaisuuden nimissä? Heillä epäilemättä voi olla intressejä ja velvollisuuksiakin omia jälkeläisiään kohtaan. ”Sukupolvien välinen oikeudenmukaisuus” tuntuisi kuitenkin edellyttävän, että heillä on velvollisuuksia seuraavan *kokonaisen* sukupolven etujen takaamiseksi, vaikka näyttäisi varmalta, että nuo edut valuvat 20 eniten resursseja käyttävän henkilön jälkeläisille.

Itse asiassa yleensä kun sukupolvien välisestä oikeudenmukaisuudesta kirjoitetaan, pidetään rikkauten periytyvyyden ilmeisintä muotoa, oikeutta jättää varoja omille jälkeläisilleen, ainakin jossain mitassa oikeutettuna¹⁶ – ja yleensä ihmiset näin tekevätkin. Myös ajatukset poliittisen yhteisön jatkuvuudesta¹⁷ viittaavat rajatun sukupolvien välisen oikeudenmukaisuuden suuntaan. ”Sukupolvien välinen oikeudenmukaisuus” ei kuitenkaan auta tekemään erottelua kokonaisen sukupolven ja rajatun hyötyjäjoukon välillä. ”Tulevat sukupolvet” vaativat siis tarkennusta: ketkä ovat nykyisiä ihmisiä koskevien velvollisuuksien edunsaajia, ja keillä nykyisistä ihmisistä on velvollisuuksia?

Voidaan toki erottaa joitakin biologisia välttämättömyyksiä, jotka ovat sukupolven yhteisiä intressejä ihmisyyden johdosta. Tällaisia ovat esimerkiksi puhdas vesi ja ilma. Mutta näiden jakautuminen sukupolvelle tasaisesti on epätodennäköistä. Pikemmin näyttää siltä, että aina kun ihmisten kyky tyydyttää tällaisia perusintressejä heikkenee, niistä tulee huono-osaisuuden osoittimia. Puhdasta vettä saattaa tulevaisuudessa riittää vain niille, joilla on varaa maksaa.

Toisin sanoen on yksi asia todeta, että tulevilla sukupolvilla on intressejä tai että meillä on velvollisuuksia heitä kohtaan. Kokonaan toinen asia on, miten käytännön oikeudenmukaisuusongelmat voidaan ratkaista. Koska sukupolvet eivät muodosta yhtenäistä intressiryhmistä, sukupolvien välisen oikeudenmukaisuuden ongelmien ratkaiseminen edellyttää sukupolvien *sisäisen* oikeudenmukaisuuden ongelmien ratkaisemista. Muuten käsite merkitsee käytännössä vaatimuksien esittämistä ihmisille, jotka eivät (jälkeläisineen) ole vaatimuksia vastaavien etujen saajia.

Viime kädessä kestävä kehityksen idea ottaessaan keskeiseksi poliittiseksi tavoitteeksi taloudellisen ”kehityksen” jatkumisen joutuu turvautumaan kasvun keskeytyksen intressinä. Nykyisten sukupolvien intressin ajatellaan siis olevan tuottava taloudellista kasvua, ja tämän kasvun tuottamisen tapoja rajaavat tulevien sukupolvien intressit tuottaen edelleen taloudellista kasvua. Jokaisen sukupolven jaetuksi yhteiseksi intressiksi pelkistyy siis ”enemmän”. Kuitenkin tämä ”enemmän” jakautuu maa-

ilmassa yhä epätasaisemmin, ja sukupolven yhtenäisyys vähenee näin ollen entisestään.

Tulevien sukupolvien tarpeet

Kestävä kehityksen käsitteellisenä lähtökohtana ovat siis paitsi tulevat sukupolvet, myös nykyisten ja tulevien ihmisten perustavat tarpeet. Perustarpeiden korostaminen tulevien sukupolvien yhteydessä on kuitenkin ongelmallisempi lähtökohta kuin saattaisi ajatella. Ensinnäkin raportissa puhutaan välillä tarpeista, välillä perustarpeista: erottelu ei ole selkeä eikä sisällä eksplisiittistä perustarpeiden listausta. Tietysti tunnemme tulevien sukupolvien tarpeita triviaalissa biologisessa mielessä sillä perusteella, että he ovat ihmisiä kuten mekin. He epäilemättä tarvitsevat siis esimerkiksi ruokaa ja vettä. Tulevien sukupolvien mahdollisuus tyydyttää perustavia tarpeitaan voisikin yksinkertaisimmillaan tarkoittaa vain tällaisten elämän perusedellytysten tuottamista.

Kuitenkin taloudellis-teollisen järjestelmän toimintaan tarvitaan erilaisia luonnonvaroja, ja nyky-yhteiskunta on rakentunut pitkälti niiden varaan. Niinpä sekä nykyisten että tulevien sukupolvien tarpeet ja intressit voidaan jakaa kahteen kategoriaan tai tasoon. Tarvitsemme siis biologisessa mielessä esimerkiksi ruokaa ja vettä. Ruoan tuotannosta on kuitenkin tullut monimutkainen teollis-taloudellinen prosessi. Teolliseen ruoan tuotantoon tarvitaan esimerkiksi öljyä, koneiden varaosia, logistisia järjestelmiä ja lannoitetehtaita. Sukupolvien välisen oikeudenmukaisuuden olennaiset kysymykset koskevat näin ollen aivan muita luonnonvaroja kuin elämälle biologisesti tarpeellisia asioita. Kyse on öljyn tai alumiinin kaltaisista resursseista, vaikka ihmiset eivät tarvitse biologisessa mielessä niitä elääkseen.

Tämä kaksitasoisuus on olennaista. Kestävä kehityksen käsite suuntaa huomion perustarpeisiin, mutta keinot perustarpeiden tyydyttämiseen perustuvat taloudelliseen koneistoon. Niinpä modernissa taloudellis-teknologisessa todellisuudessa kysymys ei lainkaan ole yksiselitteisesti tunnistettavissa olevista intresseistä. Esimerkiksi 1800-luvulla tuskin kukaan olisi osannut ennustaa, miten keskeistä 2000-luvun alun yhteiskunnan toiminnalle öljy tulee olemaan. Miten pitkälle meidän on siis syytä olettaa, että tiedämme millaisia ovat 2200-luvun ihmisten ”toisen tason intressit”: luonnonvarat, joihin heidän yhteiskuntansa perustuu.

Tulevien sukupolvien tarpeita määrittävät myös nykyajan valinnat. Jos esimerkiksi ajattelemme, miten öljy ja uraani saadaan riittämään niin, että niitä riittää myös 2200-luvulla syntyville sukupolville, joudutaan tietysti olettamaan, että 2200-luvulla öljy on samalla tavalla keskeinen luonnonvara kuin tänä päivänä. Mutta millä edellytyksillä näin tulee olemaan? Ilmeisestikin öljyn ja uraanin keskeisyys edellyttävät sitä, että vuosikymmenien päästä käytössä ovat olennaisesti samankaltaiset teknologiset ratkaisut kuin tänä päivänä. Kuitenkin myös tänä päivänä tehdyt ratkaisut vaikuttavat siihen, minkälaisiin luonnonvaroihin tulevaisuuden elämäntapa perustuu. Jos

tänä päivänä ryhdytään kehittämään tosissaan esimerkiksi vaihtoehtoja öljylle ja kivihiilelle energiantuotannossa, sitä varmempaa on, että tulevien sukupolvien tarpeet nojaavat muihin luonnonvaroihin kuin öljyyn ja kivihiileen. 1900-luvun alussa ei olisi yksiselitteisesti voitu sanoa, että 1970-luvulla syntyneiden intressi on saada käyttöönsä tietty määrä öljyä ja tätä intressiä täytyy kunnioittaa, koska tämän intressin aiheuttaneita valintoja tehtiin tuolloin.

Tulevien sukupolvien intressit luonnonvaroihin siis muodostavat eräänlaisen paradoksin. Tulevilla sukupolvilla ajatellaan olevan meitä velvoittavia intressejä. Kuitenkin me osittain ratkaisemme niiden intressien tarkan sisällön, osittain se on taas meille täysin hämärän peitossa. Tämä tekee tulevista sukupolvista moraalisesti entistä hämärämpiä.

Kehitysmaiden uudet velvollisuudet

Kuten aiemmin todettiin, ”tulevien sukupolvien” käsite korostaa kollektiivista vastuuta. Koska kyseessä on ”yhteinen maapallomme” ja ”yhteinen tulevaisuutemme”, kaikki – siis myös köyhimmät – ovat velvollisia toteuttamaan tietynlaista politiikkaa. Kestävän kehityksen politiikka aiheuttaakin velvollisuuksia kehitysmailla, koska myös ne ovat vastuussa tuleville sukupolville. Tätä perustellaan juuri yhteisen globaalin vastuun idealla. Globaali

vastuu voi kuitenkin tarkoittaa kahta eri asiaa riippuen siitä, tarkoitetaanko vastuun alaa vai osallisia. Se voi tarkoittaa, että vastuuta täytyy tuntea omaa elinpiiriä laajemmin, tai että vastuusta osallisiksi halutaan myös sellaiset ihmiset, jotka osallistuvat globaaliin ympäristötuhoon hyvin vähän.

Kun kestävä kehityksen päämääräksi määriteltiin perustarpeiden tyydyttyminen talousjärjestelmän kautta ja globaali ”taloudellisen kehityksen” jatkuminen, kehitykselta samalla edellytettiin poliittisia toimenpiteitä. Nämä toimenpiteet ovat kahtalaisia. Ensinnäkin ”kokoalaisvaltaista kehitystä” oli pyrittävä edistämään. Maailmankomission raportissa korostettiin yleisen modernisaation jatkamista ja ”tieteellisen maailmankuvan” omaksumisen välttämättömyyttä. Kestävä kehitys siis jatkoi edellisillä vuosikymmenillä aloitettua modernisaation tavoittelua, mutta prosessin oikeutuksen retoriikka vaihtui kehitysmaiden edusta globaaliksi velvollisuudeksi. Paitsi köyhyys, nyt myös luonto asetti imperatiiveja, joiden perusteella maiden politiikkaa voitiin hallita ulkoapäin.

Toinen keskeinen vaatimus oli resurssien ja luonnonvarojen mahdollisimman tehokas kehittäminen ja hyödyntäminen. Tehokas resurssien käyttö on siis jotain, mitä raportin mukaan kehitykselta voidaan edellyttää, jotta ”yhteisen tulevaisuutemme” edellyttämä talouden kasvu voisi toteutua. Kehitysmaiden resurssien organi-

sointi tehokkaammin markkinoille hyödynnettäväksi ei kuitenkaan ole erityisen uusi idea. Jo kolonialistiset valtiot ”kehittivät” erityisesti Afrikkaa omien tarpeidensa pohjalta. Ajatuksena oli silloinkin, että kehitysmaat lopulta hyötyvät ”arvokkaammasta” tuotannosta. Tämä johti useimmiten siihen, että perinteiset varotoimet kovien luonnonolojen varalle hylättiin. Kuivuudelle alttiilla alueilla oli usein ollut tapana esimerkiksi varastoida ruokaa pahan päivän varalle. Tästä turvajärjestelystä luopuminen on ehkä lisännyt maanviljelyksen ”arvoa” taloudellisessa mielessä, mutta se on ollut myös merkittävä tekijä useissa nälänhädissä.¹⁸

Ellen Meiksins Wood on havainnoinut englantilaisten perusteluja sille, että jokin maa-alue voitiin ottaa kolonialistiseen hallintaan. Hyvin pitkään perusteena oli maan väitetty tyhjyys tai asumattomuus. Wood kuitenkin dokumentoi tärkeän käsitteellisen käännekohdan. Sir John Davies kirjoitti vuonna 1610 kirjeen, jossa hän perusteli oikeutta ja velvollisuutta ottaa irlantilaisten maa haltuun. Syynä oli se, että maa pysyy *arvottomana* irlantilaisten viljelemänä. Englantilaisella tavalla ymmärretyn, kaupallisesti suuntautuneen maatalouden kriteereillä viljelysmaalle voitiin saada kymmenkertainen arvo. Daviesin mukaan oli irlantilaisten oma etu antaa maa englantilaisten ”kehittäväksi”, mutta se oli myös heidän velvollisuutensa sillä perusteella, ettei ollut ”omantunnon mukaista antaa maan virua joutilaana”¹⁹. Kestävän kehityksen käsitteen myötä tälle ”resurssien kehittämiseksi” syntyi uusi oikeutus, globaali ympäristöhuoli.

Kestävän kehityksen idean mukaan perustarpeiden tyydyttäminen edellyttää siis kehitysmailta entistä suurempaa markkinaorientaatioon siirtymistä. Paikalliset järjestelmät voivat ajatuksen mukaan muuttua kestäviksi tai välttää muuttumasta kestävämmiksi vain jos niistä tulee osa globaalia järjestelmää, jossa tuotanto, kulutus ja saastutus on hajautettu ja jossa markkinat huolehtivat resurssien allokoinnista²⁰.

Mielenkiintoista onkin kysyä, kuuluuko kehitykseen mahdollisuus kieltäytyä kehityksestä? Mikäli kehitystä tavoitellaan hyvinvoinnin takia ja joku kokee sen haitalliseksi hyvinvoinnilleen, tämä tuntuisi johdonmukaiselta. Kestävän kehityksen raportissa todetaan: ”on ironista, että samalla kun virallinen kehitys etenee yhä syvemmälle sademetsiin ja aavikoille [...] se usein tuhoaa ainoat kulttuurit, jotka ovat kyenneet kukoistamaan kyseisissä olosuhteissa”²¹. Tätä ironiaa ei selitetä sen enempää – ja samalla jää auki kysymys siitä, saisivatko nämä kansat kieltäytyä kehityksestä perinteisten tapojensa suojelemiseksi.

Perustarpeet ja kehitys

Käsitteellisten erottelujen tasolla perustarpeiden tyydyttäminen määriteltiin siis raportissa ensisijaiseksi tavoitteeksi. Kuitenkin niiden tyydyttämisen oletettiin edellyttävän globaalia taloudellista kasvua, siis kasvua myös rikkaissa maissa. Perustarpeiden korostamisessa ei siis käytännössä ollut kyse siitä, että perustarpeet määriteltäisiin tavoitteiksi, joita mahdollisimman hyvin palveleva poli-

tiikka on toivottavaa. Sen sijaan lähtökohdaksi tuli perustarpeiden globaaliin tyydyttämiseen riittävä ”kehitys”. Ensisijainen kysymys ei siis kuulunut, miten perustarpeet voivat tyydyttyä, vaan miten taloudellinen kehitys voi jatkua. Kasvun oletetaan jonakin päivänä mahdollistavan perustarpeiden tyydyttämisen.

Kestävän kehityksen komission raportti lähti siis samasta olettamuksesta kuin aikaisemmat kehitysideologiat. Kun tuotanto kasvaa tarpeeksi, kaikkien ihmisten perustarpeiden tyydyttyminen on mahdollista ilman että taloudellisen kehityksen mallista joudutaan tinkimään – kyse on ainoastaan siitä, miten kasvua voidaan saada aikaan tarpeeksi. ”Tämä ei suinkaan tarkoita sitä, että teollistuminen olisi saavuttanut määrällisen huippunsa... ennakoitu väestönkasvu huomioiden voidaan olettaa maailman tavarantuotannon kasvavan 5–10-kertaiseksi.”²²

Onkin epäselvää, miksi globaali perustarpeiden tyydyttyminen edellyttäisi talouskasvua rikkaissa maissa? Onko köyhien maiden asukkaiden näkökulmasta lainkaan realistista ajatella, että resurssien saattaminen globaalin taloudellisen järjestelmän piiriin olisi tehokkain tapa tyydyttää perustarpeet? Maailmankomission mukaan maailmantalouden nykyrakenteiden valossa taloudellinen kasvu on välttämätöntä köyhien maiden työllisyydelle ja sitä kautta perustarpeiden tyydyttämiselle. Maailmantalouden epäoikeudenmukaiset rakenteet sekä kasvun välttämättömyys näyttäytyivät siis annettuna faktana, eivät ongelmana.

Kehitys helposti pelkistyykin kaikkien pyrkimykseksi kasvattaa talouttaan kenenkään häiritsemättä – jolloin käytännössä luonnonvarojen jakautumiseen vaikuttavat voimakkaasti olemassa olevat taloudelliset suhteet ja valtasuhteet, kun jaettavaa ei ole rajattomasti. Koska taloudellinen kasvu kuluttaa luonnonvaroja lisääntyvässä määrin, on esimerkiksi yhteiskuntatieteissä noussut esiin niin sanottu ”täyden maailman talouden” käsite²³. Tämä tarkoittaa sitä, että on suuntauduttava resurssien jakamiseen, koska ongelmia ei voi ratkaista lisäämällä tuotantoa.

Talouden toiminnassa ei ole mitään sisäänrakennettua logiikkaa, jonka avulla elämän kannalta perustavat tarpeet voitaisiin asettaa etusijalle. Toisin sanoen kasvun edellytyksenä ja lopputuloksena voi olla myös hyvin toisenlaisten intressien kuin perustarpeiden tyydyttämistä. Kestävän kehityksen raportin tyyli puhua sekaisin perustarpeista ja yleisemmin tarpeista aiheuttaa tiettyä epäselvyyttä – mikä esimerkiksi Wolfgang Sachsin mukaan on ilmeisen tarkoituksellista²⁴. Sachs pitää kestävästä kehityksestä tietoisesta ambivalenttina käsitteenä, kun se nojaa tarpeiden käsitteeseen ja samalla hämärtää tarpeiden luonnetta. Jakoa perustarpeisiin ja muihin tarpeisiin ei siis eksplisiittisesti tehdä – tarpeita tyydytetään taloudella, mutta miten ne laitettaisiin tärkeysjärjestykseen, kun ainakaan talousjärjestelmä ei sitä tee?

Minkälaisista tarpeista siis puhutaan, kun puhutaan tulevien sukupolvien tarpeista? Onko kyseessä tarve ruokaan, asuntoon, veteen ja peruskoulutukseen? Vai mahdollisesti tarve matkustaa ja kokea vieraita kulttuureja, suorittaa jatkotutkinto filosofista tai nauttia audiovisu-

aalisesta kulttuurista? Nimenomaan taloudelliseen kehitykseen nojaaminen ”tarpeiden tyydyttämisen”välineenä antaa viitteitä siitä, etteivät perustarpeet ole välttämättä edes ensisijaisia – suurin osa taloudellisesta toiminnasta kun tähtää aivan toisenlaisten tarpeiden tyydyttämiseen. Lisäksi taloudellisen toiminnan luonteeseen kuuluu, että tarpeita synnytetään jatkuvasti lisää.

Perustarvenäkökulman ongelmia

Perustarpeiden argumentti, johon kestävän kehityksen idea nojaa, voidaan jakaa kolmeen osaan. Ensinnäkin ihmisillä on suhteellisen kiistattomasti osoitettavia perustarpeita, toiseksi luontoa ei saa tuhota sikäli kun se tyydyttää kykymme tyydyttää noita tarpeita, ja kolmanneksi tämän tarpeiden tyydyttämisen ulkopuolella luonnonsuojelun moraalista velvollisuutta ei ole. Perustarpeiden argumentti on sikäli houkutteleva, että se korostaa ihmisten omia intressejä, ja tällaiset argumentit usein nähdään retorisesti helpoimpina luonnon puolustamiseen²⁵. Luontoa ei argumentin mukaan saa tuhota siksi, että tuhoaminen estää ihmisten keskeisten tarpeiden tyydyttämisen.

Perustarpeita on kuitenkin helpompi luetella kuin muuttaa politiikaksi. Voidaan esimerkiksi todeta, että terveys kuuluu ihmisten perustarpeisiin. Tämän perusteella voidaan edelleen todeta esimerkiksi, että ihmisille olisi perustarvenäkökulman perusteella järjestettävä jonkinasteinen perusterveydenhoito. Asia muuttuu kuitenkin monimutkaisemmaksi, kun puhutaan riskeistä. Esimerkiksi ydinvoimalaonnettomuus on valtava onnettomuus terveyden perustarpeen näkökulmasta. Voidaan siis epäilemättä sanoa, että perustarpeen näkökulmasta ydinvoimalaonnettomuuksia tulee ehdottomasti välttää. Perustarpeiden näkökulma ei kuitenkaan sano mitään siitä, miten epätodennäköinen onnettomuuden täytyy olla, jotta ydinvoimaa kannattaisi rakentaa turvaamaan muita perustarpeita.

Usein käytännössä vastakkain ovat matalan elintason ja matalien riskien sekä korkean elintason ja korkeiden riskien yhteiskuntamalli. Perustarvenäkökulma ei tarjoa välineitä valinnan tekoon näiden välillä.²⁶ Käytännössä tällöin korostuvat reaaliset perustarpeet, erityisesti kun niiden toteuttaminen määritellään keskeiseksi politiikan tehtäväksi. Tällöin kysymys riskeistä helposti sivuutetaan. Toisaalta samaan aikaan riskit myös globalisoituvat, kuten ilmastonmuutoksesta käytävä keskustelu osoittaa²⁷. Tällöin kysymys ei ole ainoastaan paikallisista valinnoista, vaan korkean riskin yhteiskunnat ulkoistavat riskejään muillekin. Tämä johtaa helposti tilanteeseen, jossa vastakkain ovat matalan elintason ja korkeiden riskien sekä korkean elintason ja korkeiden riskien yhteiskunta, jolloin korkea elintaso kasvavine riskeineen näyttää itsestään selvältä valinnalta.

Riskianalyysi ei kuitenkaan koske pelkästään globaaleja järjestelmiä, vaan myös hyvin paikallisia ongelmia. Esimerkiksi ruoan tuotannossa voidaan keskittyä viljelemään mahdollisimman tehokkaasti yhtä lajiketta, jolloin saadaan mahdollisimman paljon taloudellisia re-

sursseja perustarpeiden tyydyttämiseen. Kuitenkin yhden lajikkeen pellot ovat haavoittuvaisempia sääoloja ja tuholaisia vastaan. Niinpä jos tyydyttään pienempään tuotantoon suosimalla sekaviljelyä, minimoidaan samalla riskejä. Kestävän kehityksen käsitteen avulla olisikin kyettävä vastaamaan kysymykseen, onko riskien välttäminen luettavissa perustarpeeksi, ja jos on, miten sitä voidaan verrata reaaliin perustarpeisiin.

Perustarpeiden näkökulma ei myöskään mitenkään viittaa luonnon kokemiseen. Luonnon arvoa on useissa teorioissa perusteltu sitä kautta, että luonto tarjoaa ihmisille ainutlaatuisia esteettisiä kokemuksia, tai että useiden ihmisten identiteetille on keskeistä kokemus kotiseudusta suhteellisen muuttumattomana paikkana.²⁸ Näistä perusteista lähtevä luonnonsuojelu voi johtaa hyvinkin erilaisiin johtopäätöksiin kuin perustarpeiden näkökulma. Perustarpeiden näkökulma ei edellytä esimerkiksi kauniin maiseman suojelua. Nämä näkökulmat täytyisi pystyä suhteuttamaan perustarpeiden näkökulmaan. Kotiseutunäkökulmasta voidaan myös kysyä perustarpeiden määrittelyä: missä mielessä esimerkiksi paikkaan kiinnittyminen ja siitä seuraava identiteetin kokemus ei ole ihmisen perustarve?

Resurssit ja hallinnointi

Perustarpeiden tyydyttämisen oletettiin siis joka tapauksessa edellyttävän talouden kasvua. Ongelma, miten kasvu olisi mahdollista, johti moniin seurauksiin, joista yksi oli resurssin käsitteen korostuminen entisestään: koska kasvua tarvitaan tarpeiden tyydyttämistä varten lisää, on olemassa olevia resursseja käytettävä mahdollisimman tehokkaasti.

Resursseista puhuminen on tietysti vain yksi tapa ymmärtää luontoa: resurssit ovat ennen kaikkea mitattavia. Näin myös perustarpeiden tyydyttäminen voidaan nähdä päämääränä, johon pääsemistä voidaan havainnoida ja mitata tieteellisesti. Tässä mielessä kestävä kehitys muotoutuu hallinnolliseksi ohjelmaksi: optimaalinen resurssien käyttö ja niiden allokointuminen köyhimmille vähintään perustarpeiden verran on kehityspoliittinen päämäärä, jonka toteutumista voidaan ainakin periaatteessa mitata. Luonnon ja myös monien sosiaalisten toimintojen (”ihmisresurssit”) kääntäminen kvantitatiivisten yksiköiden kielelle mahdollistaa hallinnollisen tehokkuusajattelun ja resurssien optimoinnin. Kestävässä kehityksessä on kyse nimenomaan optimoinnista. Tarkoitus ei ole käyttää resursseja liikaa (koska se estää tulevan kehityksen) mutta ei myöskään liian vähän (koska se estää nykyisen kehityksen).²⁹

Resurssi on jotain, mikä ei ole itsessään arvokasta, vaan ainoastaan potentiana ja välineenä saada aikaan toivottu lopputulos. Taloudellinen ajattelutapa riisuu asioilta arvon sinänsä ja katsoo niitä ainoastaan raaka-aineina. Ydinkysymys tällöin on, miten resurssi saadaan mahdollisimman tehokkaasti muutettua lopputulokseksi (joka eräissä mielessä on resurssissa jo läsnä)³⁰. On kulttuurillinen kysymys, minkälaisiksi asiat sosiaalisessa to-

dellisuudessa konstruoidaan: nähdäänkö metsä metsänä vai puuresurssina, vapaaehtoistyö yksilölle moraalisesti merkityksellisenä toimintana vai ihmisresurssina. Tässä mielessä ”kehitys” taloudellisenä ajatteluna valtaa kulttuurista alaa: entistä harvemmallalla asialla on arvoa sinänsä.

Kysymys ei siis ole yksinomaan siitä, että kestävän kehityksen käsitteen myötä hylätään luonnon itseisarvoisuus. Se tietystä mielessä myös tuomitaan. Ihmisen ulkopuolinen luonto näyttäytyy laajassa mielessä ”resurssina” eli välineinä muiden päämäärien tavoitteluun. Niiden alistaminen tuotannolle näyttää perustarpeiden näkökulmasta jopa velvollisuudelta. Kestävän kehityksen raportin mukaan ”köyhyys on sinänsä paha” ja koska köyhyyden merkittäväksi syyksi määritellään resurssien vajaakäyttö, johtopäätökseksi muodostuu, että resurssien vajaakäyttö on sinänsä paha.

Niinpä resurssien kehittämisen pakko on jopa tiukempi näkökulma kuin muut teoriat luonnon arvosta välinearvona. Maisema saattaa olla välineellisesti arvokas esteettisen kokemuksen kautta, mutta jos alueella on

tarpeellisia resursseja, miten ei-taloudellista välinearvoa voidaan verrata taloudelliseen välinearvoon? Kestävän kehityksen politiikka antaa ymmärtää, että tällöin maisemiarvo on vastakkain perustarpeiden kanssa. Kuitenkaan välineitä näiden arvostusten vertaamiseen ei anneta. Kestävän kehityksen käsite jää tässä epäselväksi, sillä taloudellisen hyödyntämisen ekspansiota yhä uusien resurssien alueelle ei rajata millään tavalla.

Resurssien mahdollisimman tehokkaan käytön ideologista vaatimusta tukemaan on syntynyt varsinaisen argumentaation lisäksi myös metaforisempia selityksiä. Erityisen suosituksi kestävän kehityksen idean myötä tuli verrata maapalloa avaruusalukseseen: olemme kaikki yhteisellä matkalla avaruudessa, ja ”avaruusalus Maan” varannot tulee käyttää tarkasti.

Metafora tuntuu viittaavan esimerkiksi siihen, että avaruusaluksessa matkaavista ihmisistä suurin osa on pelkkiä matkustajia, jotka eivät ohjaa alusta. Avaruusalukselta ohjaa pieni joukko, eli asiantuntijoiden eliitti, jotka tuntevat avaruusaluksen teknisen hallinnon monimutkaisuudet ja resurssien säännöstelyn tieteelliset periaatteet. Avaruus-

aluksen olosuhteissa ei ole varaa kovin demokraattisiin päätöksiin, vaan matkustajien on oman selviytymisensä nimissä luotettava asiantuntijoihin. Niinpä perinteiset luontosuhteet ovat maapallolla saaneet useissa tapauksissa väistyä hallinnollisen asiantuntijuuden tieltä, asiantuntijoiden vallan perustuessa ”eloonjäämisen taitoon”. Valta on eloonjäämisen nimissä siirrettävä asiantuntijoille riippumatta siitä, miten eloonjäämisen kriisi on aiheutettu.³¹

Toiseksi, keskeinen toiminto avaruusaluksessa on juuri eloonjääminen. Avaruusalus on suunniteltu niin, että ihmiset voivat pysyä hengissä, mutta sitä ei ole suunniteltu erityisen mielekkäiden kulttuuristen elämänmuotojen ja toimintojen kasvualustaksi. Hyvän elämän mahdollisuus pelkistyy siis biologisten perustarpeiden tyydyttämiseen.³²

Kestävän kehityksen maailmankomission raporttiin on koottu erilaisia argumentteja komission keskustelutalouksista. Mukana on yksi brasilialaisen intiaanin kommentti: ”Te puhutte kovin vähän elämästä, te puhutte liian paljon hengissä säilymisestä. On tärkeää muistaa, että hengissä säilymisen mahdollisuudet alkavat siitä, mihin elämisen mahdollisuus päättyy. Ja täällä Brasiliassa, varsinkin Amazonin alueella, on kansoja, jotka yhä elävät, eivätkä nämä kansat halua vaihtaa elämänsä pelkkään hengissä säilymiseen”³³. Toisin sanoen on luultavaa, että suuri osa ihmisistä ei suostu katsomaan luontoa ainoastaan resurssivarastona, vaan se on olennainen komponentti ”elämässä” – erotuksena ”hengissä säilymisestä”.

Tehokkuuden kaksi merkitystä

Resurssien käytön tehokkuutta voidaan lähestyä toisestakin näkökulmasta. Ei riitä, että puhutaan tehokkaasta käytöstä, vaan on syytä kysyä myös, mitä niiden käytöllä tavoitellaan? Englannin kielessä voidaan tehdä erottelu käsitteiden *effectiveness* ja *efficiency* välillä. Suomen kielen käsite ”tehokkuus” vastaa varsin tarkkaan termiä *efficiency*: kyse on annetun tavoitteen saavuttamisesta halvimmillä tai vähiten tuhlaavilla keinoilla. *Effectiveness* sen sijaan tarkoittaa mahdollisimman paljon tuottamista olemassa olevilla keinoilla.³⁴

Erottelu viittaa olennaiseen kysymykseen kehityksen päämääristä. Lienee perusteltua kysyä myös, miksi resursseja muutetaan tavaroiksi, energiaksi ja niin edespäin. Mikäli tavoitteena on talouskasvu sinänsä, mikä tahansa tuotanto on annettu fakta. Näin ollen esimerkiksi digitelevisioita tai citymaastureita tuotetaan ”joka tapauksessa”, ja kysymys ”ekotehokkuudesta” pelkistyy kysymykseksi siitä, miten niitä tuotetaan mahdollisimman vähin resurssein. Tällöin kuitenkin se, mitä tuotetaan, ei asetu koskaan kyseenalaiseksi.

Kysymyksenasettelu on siis muotoa ”miten” eikä muotoa ”mitä”. Asian voi ilmaista niin, että *efficiency* on ainoastaan muodollinen huomio tehokkuudesta. On kyseenalaista, kuinka mielekkästä on pyrkiä tuotannon mahdollisimman suureen ”ekotehokkuuteen”, mikäli ainoa vastaus siihen, mitä pyritään tuottamaan, on *enemmän*. Niinpä kaava ”perustarpeiden tyydyttäminen edellyttää

kasvua, ja kasvu täytyy saada aikaan mahdollisimman ekotehokkaasti” ei lopulta sano mitään siitä, paljonko perustarpeiden tyydyttämiseen tarvitaan raaka-aineita, energiaa ja niin edespäin.

Mikäli kysymys muotoiltaisiin sanaan *effectiveness* viittaavassa tehokkuuden merkityksessä, se kuuluisi pikemmin: ”kun käytössä on annetut resurssit, miten käytämme ne tuottaaksemme mahdollisimman paljon perustarpeiden tyydyttämiseen tarvittavia asioita?” Tämä lähestymistapa tuntuisi järkevältä jo sikäli, että maapallolla faktuaalisesti on vain rajallinen määrä luonnonvaroja. Kyse on siis siitä, tuotetaanko mahdollisimman vähin panoksin mitä tahansa, vai tuotetaanko annetuilla välineillä mahdollisimman paljon.

Puheessa kestävästä kehityksestä onkin ikään kuin sisäänrakennettu ongelma siitä, miten tehokkuus tulisi ymmärtää. Suomen ympäristöministeriön julkaisemassa ekotehokkuutta käsittelevässä teoksessa kirjoitetaan: ”Keskeinen tavoite ekotehokkuudessa on irtikytkentä (*decoupling*)... irtikytketty kasvu tarkoittaa kehitystä, jossa luonnonvarojen ja energian kulutuksen kasvu on pienempi kuin talouden kasvu”³⁵. Ilmeisestikin siis luonnonvarojen ja energian kulutuksen oletetaan joka tapauksessa kasvavan.

Muodollinen käsitys tuotannon tehokkuudesta on itse asiassa taloudellisen kehityksen paradigmaattinen muotoilu. Taloustieteellisen standardiajattelun mukaan talous voi kasvaa periaatteessa ikuisesti, kun taloudessa syntyy säästöjä, jotka voidaan investoida uuteen tuotantoon³⁶. Vastaavasti ”ekotehokkuuden” ansiosta tuote syntyy vähemmällä materiaalien kulutuksella, ja syntyneet säästöt voidaan suunnata uuteen tuotantoon. Tällöin tavaran tuotanto ja sitä kautta materiaallinen kulutus tietysti lopulta kasvaa. ”Kestävä kehitys” siis ilmaisee luonnonresurssien kielellä sen, minkä kehitys on aina ilmaissut talouden kielellä. ”Kehitykseen” kuuluu, että resurssien säästämiseen on hyvin vaikeaa ottaa kantaa – säästöt kanavoitetaan aina eteenpäin. ”Ekotehokkuus” ei siis ole luonnonvarojen säästämisen, vaan pidempään jatkuvan kasvun taie.

Lopuksi

Koska luonnonvarojen käytön rajat ovat näkyvissä, ei köyhyyden vähentäminen voi enää uskottavasti perustua malliin, jossa ongelmien oletetaan ratkeavan tuottamalla globaalisti enemmän. Kuitenkin kestävä kehityksen politiikka perustuu juuri tähän ideaan. Vaikka periaatteessa luonnonvarojen rajallisuus myönnetään, niiden tehokkaamman käytön ajatellaan mahdollistavan jatkuvan tuotannon kasvun. Tehokkuudesta on tullut samalla globaali vaatimus.

Kun ainoaksi keinoksi köyhyyden vähentämiseen määritellään ”kehityksen jatkaminen”, ainoa tapa arvioida kestävä kehityksen onnistumista on, näyttääkö kehitys jatkuvan näköpiirissä olevaan tulevaisuuteen – ja ainoa tapa arvioida kestävä kehityksen toivottavuutta on, pidetäänkö kehitystä toivottavana. Kuitenkaan ”kehityksellä” ei ole mitään erityisen selvää poliittista tavoitetta.

Näin ollen kestävä kehitys varsinaisen päämäärä juuttuu näihin samoihin ongelmiin. Kestävä kehitys ei ole tavoite, jonka saavuttamista voitaisiin arvioida, koska emme osaa sanoa, mitä ”kehitys” on ja miksi se on toivotavaa. Pelkkä taloudellinen kehitys näyttää myös olevan varsin huono keino köyhyyden vähentämiseen.

Ilman päämäärää ei ole erityisen mielekästä määritellä keinoja. Tästä huolimatta kestävä kehitys pyrkii olemaan juuri keinojen politiikkaa. Näistä voidaan erottaa erityisesti vastuun ulottaminen kaikkialle, ei pelkästään tuhojen keskeisille aiheuttajille, kehoitus jatkaa teollis-taloudellista kasvua ja maapallon resurssien organisointi mahdollisimman tehokkaaksi, hajautetuksi järjestelmäksi. Kuitenkaan pelkkä hallinnointi ei takaa, että resursseja käytettäisiin kestäväällä tavalla, ja varsinkin kehoitus jatkaa talouskasvua vaikuttaa tämän tavoitteen kanssa suorastaan ristiriitaiselta.

Kestävä kehityksen käsite on tietysti lanseeraamisensa jälkeen elänyt omaa käsitteellisiä-poliittista elämäänsä toimikuntineen, työryhmineen ja politiikkasuosituksineen. Tämä oli tietysti alkuperäinen tarkoituksin: komission tuli asettaa suuntaviivat, joista käsin tarkempaa politiikkaa linjattaisiin. Alkuperäisistä ongelmista läsnä kuitenkin tuntuu pysyvän käsitteen tietoisuuden ambivalenssi. Kestävä kehityksen idean alle tuntuvat sopivan hyvin monenlaiset poliittiset ja taloudelliset toimet. Kuitenkin se rajaa ulkopuolelleen talouskasvun ja vallitsevien talousrakenteiden kritiikin. Käsite siis on luonut raamit myöhemmälle keskustelulle tavalla, joka jo alun perin oli tiettyjen intressien läpäisemä. Nämä intressit ovat erityisesti rikkaiden maiden intressejä. Voikin olla, että luonnonvarojen käytön ja globaalioikeudenmukaisuuden kysymysten jatkuva kärjistyminen vielä pakottaa maailman luopumaan kestävä kehityksen ideasta.

Viitteet

- Karl Marxin mukaan ”maa, jonka teollisuus on korkeammalle kehittänyt, näyttää vähemmän kehittyneelle maalle vain sen oman tulevaisuuden kuvan” (Marx 1970: 75). Myöhemmin esimerkiksi W.W. Rostow katsoi, että kaikkien maiden kehityksen päätepiste on ”korkean massakulutuksen yhteiskunta” (Rostow 1961: 4–16).
- Ympäristön ja kehityksen maailmankomissio 1988 (=YT)
- YT; 26
- YT; 26–27
- YT; 26
- YT; 11
- YT; 71
- Moore Lappe et al 2000; 63–65
- Tämän arvioinnista ks esim Wäckernagel & Rees 1996
- Rist 1997; 186–187
- vrt Meadows et al 1973
- Escobar 1995; 197
- YT; 19
- Takala & Lehto 2004; 202–203
- Sachs 1999; 159–161
- esim. Fishkin 1992; 73–78
- esim. Rawls 1993; 15–16
- Moore Lappe et al 2000; 35–36
- Wood 2005; 100–105
- Rist 1997; 186–187
- YT; 94
- YT; 186
- esim. Andersson 2004; 165
- Sachs 1999; 61–64
- Krebs 1999
- Krebs 1999; 31
- esim. Meyer–Abich 1993; 78–81
- Krebs 1999; 35–56
- esim. Sachs 1999; 51–55
- Sachs 1999; 49–51
- Achterhuis 1993; 111
- Achterhuis 1993; 111–112
- YT; 24
- Sachs 1999; 180–185
- Rissa 2001; 34
- Tämä on tietysti vain perusmalli: taloustietelijät korostavat myös teknologisten muutosten, väestönkasvun ym vaikutusta talouden kykyyn kasvaa.

Kirjallisuus

- Achterhuis, Hans, *Scarcity and sustainability*. Teoksessa Sachs, Wolfgang (toim.), *Global ecology. A new arena of political conflict*. Zed books: Lontoo & New Jersey 1993.
- Andersson, Jan Otto, *Kaupun etiikka täydessä ja epätasa-arvoisessa maailmassa*. Teoksessa Kauppinen, Ilkka (toim.), *Moraalitalous*. Vastapaino: Tampere 2004.
- Escobar, Arturo, *Encountering development. The making and unmaking of the third world*. Princeton University Press: Princeton, New Jersey 1995.
- Fishkin, James, *The limits of intergenerational justice*. Teoksessa Lasslett, Peter & Fishkin, James (toim.), *Justice between age groups and generations*. Yale University press: New Haven 1992.
- Krebs, Angelika, *Ethics of nature. A map*. Walter de Gruyter: Berlin, New York 1999.
- Marx, Karl, Pääoman ensimmäisen osan ensimmäisen saksankielisen laitoksen alkusanat. Teoksessa Karl Marx & Friedrich Engels, *Valitut teokset kolmessa osassa, osa II*. Kustannusliike edisty: Moskova 1970. (1970a)
- Meadows, Donatella et al, *Kasvun rajat. Ihmiskunnan kohtalontilannetta koskevaan Rooman klubin tutkimussuunnitelmaan liittyvä raportti*. Suomentaneet Kyösti Pulliainen, Pertti Seiskari & Hannu Taanila. Tammi: Helsinki 1973.
- Meyer-Abich, Klaus, *Winners and losers in climate change*. Teoksessa Sachs, Wolfgang (toim.), *Global ecology. A new arena of political conflict*. Zed books: Lontoo & New Jersey 1993
- Moore Lappe, Frances et al., *12 myyttiä maailman nälästä*. Suomen Lassi Salvi. Like kustannus & Suomen rauhanpuolustajat: Helsinki 2000.
- Rawls, John, *Political liberalism*. Columbia university press: New York 1993.
- Rissa, Kari, *Ekotehokkuus - enemmän vähemmästä*. Ympäristöministeriö: Helsinki 2001.
- Rist, Gilbert, *The history of development. From western origins to global faith*. Zed books: Lontoo & New York 1997.
- Rostow, W.W., *Stages of economic growth. A non-communist manifesto*. Cambridge University Press: Cambridge 1961.
- Sachs, Wolfgang, *Planet dialectics. Explorations in environment and development*. Zed books: Lontoo & New York 1999.
- Takala, Tuija & Lehto, Ilkka, *Ympäristö ja kehitys*. Teoksessa Heta Gylling (toim.), *Kehityksen etiikka ja filosofia*. Gaudeamus: Helsinki 2004.
- Wäckernagel, Mathis & Rees, William, *Our ecological footprint. Reducing human impact on the earth*. New society publishers: Cabriola island 1996.
- Wood, Ellen Meiksins, *Pääoman imperiumi*. Suomen Lassi Juha Koivisto. Vastapaino: Tampere 2005.
- Ympäristön ja kehityksen maailmankomissio, *Yhteinen tulevaisuutemme*. Valtion painatuskeskus & Ympäristöministeriö: Helsinki 1988. (=YT)